

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

เนื่องจากในปัจจุบัน สิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันออกไปตามเมืองใหญ่ ที่มีประชากรหนาแน่น และมีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา โดยเฉพาะรัฐบาลได้กำหนดให้มีการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งเป็นโครงการพัฒนา อุตสาหกรรมระดับภูมิภาคขนาดใหญ่อันดับแรกของประเทศไทย โดยมีพื้นที่เป้าหมาย 3 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง ซึ่งเป็นการพัฒนาในพื้นที่ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจ เปลี่ยนจาก เกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม และ จะมีประชากรเพิ่มขึ้นเฉพาะจากโครงการพัฒนา ในปี 2544 จำนวน 201,550 คน พร้อมทั้งมีการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมหนัก และ อุตสาหกรรมเบา จึงทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมทางด้านต่าง ๆ เกิดขึ้น หากไม่มีมาตรการ ป้องกันที่ดีพอ จะเกิดสภาพการขาดดุลย์ ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเพราะผลการศึกษาจะช่วยให้คนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ฉะนั้น การให้ความรู้ และการจัดการศึกษาเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียน ควรให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ ในทุกพื้นที่ตามโครงการพัฒนา พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ทั้งนี้ การใช้หลักสูตรถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาที่จะบ่งบอกถึง สัมฤทธิ์ผล และความสำเร็จของหลักสูตรตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ ดังนั้นการใช้หลักสูตรจึง ควรให้สอดคล้องกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เป็นจริงในปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริม ประสพการณ์ชีวิตในส่วนของสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด บริเวณพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็น โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยอง ชลบุรี ที่จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 274 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 274 คน และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2,4 และ 6 จำนวน 822 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 1,096 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามจำนวน 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนและ ฉบับที่สองเป็นแบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิต ชั้น ป. 2 , 4 และ 6 ซึ่งมีลักษณะตรวจสอบรายการ (check list) และแบบปลายเปิด (open - ended) โดยผู้วิจัยส่ง แบบสอบถาม ไปให้ผู้บริหารโรงเรียน 274 ฉบับ ได้รับคืนชนิดสมบูรณ์ 232 ฉบับ คิดเป็น

ร้อยละ 84.67 ส่งครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 822 ฉบับ ได้รับคืนชนิด
สมบูรณ์ 721 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.71

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิเคราะห์เนื้อหาการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ โดยนำเสนอ
ผลการวิจัย เป็นตารางประกอบคำบรรยาย ซึ่งจากข้อมูลผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40-49 ปี ดำรงตำแหน่ง
อาจารย์ใหญ่เป็นระยะเวลา 16 ปี ขึ้นไป มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี และผู้บริหาร
โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา

1.2 ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป มีอายุราชการตั้งแต่
11-15 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มประสบการณ์อื่นที่สอน ได้แก่ กลุ่มสร้างเสริม
ลักษณะนิสัย ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา

2. สภาพการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
สิ่งแวดล้อมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

2.1 ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

โรงเรียนส่วนใหญ่ วางแผนการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียนแจ้งนโยบายเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาให้
บุคลากรในโรงเรียนทราบและครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีส่วนร่วมในการวางแผน
การใช้หลักสูตร ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการส่งเสริมและสนับสนุนในการ การจัดทำกำหนด
การสอนและแผนการสอน โดยจัดประชุมชี้แจงให้ความรู้ในการจัดทำ พร้อมทั้งมีการจัดบริการ
เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ เอกสารสิ่งแวดล้อมศึกษาระดับประถมศึกษา, เอกสารหลักสูตร
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533)

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตร และครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอน ส่วนการใช้เอกสารประกอบหลักสูตร พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการใช้หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต คู่มือการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในส่วนของเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา, เอกสารเสริมความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ส่วนการจัดทำหรือมีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร พบว่า ครูผู้สอนไม่ได้จัดทำและไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำ

2.2 ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร

โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมบุคลากร โดยการให้ศึกษาเอกสาร, ตำรา ฯลฯ จัดประชุมชี้แจงหลักสูตร เสนอแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมทั้งใน และนอกห้องเรียน แต่การจัดครูเข้าสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดคุณลักษณะของผู้สอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา การจัดตารางสอน โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดให้จัดอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับการจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษานั้น โรงเรียนส่วนใหญ่จะจัดอาคารสถานที่และสภาพทั่วไปของโรงเรียนให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา และบริการสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน โดยจัดหาสื่อให้ตรงกับความต้องการของครู พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยชี้แจงการจัดการเรียนการสอน ในการประชุมผู้ปกครอง และมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยกำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับเนื้อหา อีกทั้งมีการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยการประชุมชี้แจงให้เห็นความสำคัญและยอมรับการนิเทศ

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้รับการเพิ่มพูนความรู้ เกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อเป็นการเตรียมบุคลากรโดยได้รับความรู้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และครูผู้สอนมีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา มีการเลือกให้สื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา แต่ไม่ได้รับการบริการในเรื่องสื่อการเรียนการสอน และไม่มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ส่วนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรพบว่า ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ มีการจัดนิทรรศการในวันสำคัญที่เกี่ยวข้อง และพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความต้องการทางการนิเทศในเรื่องการใช้สื่อการเรียนการสอน

2.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่มีการเตรียมการสอน โดยมีการศึกษาหลักสูตรและเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา และลักษณะที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ให้โอกาสผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ส่วนการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยกระบวนการกลุ่ม ครูผู้สอนใช้วิธีสอนแบบอภิปราย อีกทั้งจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน โดยการแข่งขันตอบปัญหา การปลูกป่าในโรงเรียนและชุมชน และการจัดทำป้ายรณรงค์และข้อคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนในวันสำคัญที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สำหรับการวัดผลประเมินผลนักเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธี ประกอบกันโดยมุ่งเน้นการสังเกตและผลงานนักเรียน

3. ปัญหาการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ศึกษา

3.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

โรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาในการวางแผนการใช้หลักสูตร ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ ผู้บริหารยังให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่เพียงพอ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา และบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผน ส่วนการจัดทำกำหนดการสอน และแผนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหา ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ โรงเรียนขาดงบประมาณในการดำเนินการจัดทำ, ผู้บริหารขาดความรู้ในการปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอน และขาดบุคลากรให้คำปรึกษาแนะนำ ในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบ ได้แก่ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณในการจัดทำ

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาในการวางแผนการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ปัญหาที่พบได้แก่ ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการวางแผนการใช้หลักสูตร, ขาดข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่วนการจัดกำหนดการสอนและแผนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหา ในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ ขาดบุคลากรแนะนำในการเขียนแผนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา, ไม่มีเวลาในการจัดทำ และการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหา ปัญหาที่พบ ได้แก่ ขาดงบประมาณในการจัดทำและขาดแหล่งค้นคว้าข้อมูล

3.2 การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ไม่มีปัญหา ในการเตรียมบุคลากร ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ บุคลากรมีภารกิจในการสอนมาก, โรงเรียนขาดงบประมาณในการดำเนินการ ส่วนการจัดครูเข้าสอน ผู้บริหารส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ ครูผู้สอนไม่ผ่านการอบรมในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา และจำนวนครูในโรงเรียนไม่เพียงพอ ด้านการจัดทำตารางสอนไม่มีปัญหาในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ มาตรฐานความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดทำ การจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหา ในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ และห้องเรียนไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรม การจัดบริการสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบได้แก่ สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับความต้องการ ในด้านการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่ระบุว่า ไม่มีปัญหาในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ และขาดการวางแผนในการใช้หลักสูตรที่ชัดเจนและเป็นระบบ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรผู้บริหารส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหา ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงาน การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหา ในส่วนที่มีปัญหา ได้แก่ ขาดการนิเทศติดตามผลอย่างสม่ำเสมอและครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากนิเทศการสอน

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาในการเตรียมบุคลากร ในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ ไม่ได้เข้ารับการอบรมในโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา และขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในห้องเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหา ในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ ขาดการช่วยเหลือจากบุคลากรและหน่วยงานภายนอกโรงเรียน และขาดงบประมาณในการดำเนินการ การจัดสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ปัญหาที่พบได้แก่ ขาดสื่อการสอนที่จำเป็นเกี่ยวกับเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา และไม่มีเวลาในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์หลักสูตรครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหา ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ ขาดการวางแผนในการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ ขาดการนิเทศติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ และ ไม่สามารถจัดการนิเทศตามความต้องการได้

3.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่ระบุว่า ไม่มีปัญหาในการเตรียมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ ทำการสอนหลายวิชาและขาดทักษะในการเลือกเนื้อหากิจกรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ในส่วนที่พบปัญหาได้แก่ ครูผู้สอนขาดเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ , ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา และไม่ได้เน้นกระบวนการสร้างนิสัย ส่วนการใช้เทคนิควิธีสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีปัญหาในส่วนที่พบปัญหาคือ ขาดแหล่งค้นคว้าข้อมูล และขาดบุคลากรให้คำปรึกษาแนะนำ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ ขาดวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ในส่วนที่พบปัญหา ได้แก่ ไม่สามารถประเมินผลการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์สิ่งแวดล้อมศึกษา และขาดความรู้ความชำนาญในการวัดผลประเมินผล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เกี่ยวกับการศึกษาการใช้สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในส่วนของสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด บริเวณพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

การวางแผนการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยโรงเรียนมีการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น พร้อมทั้งมีการศึกษานโยบาย และแนวปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อจะได้ทราบแนวทางในการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน และเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนั้นแล้วมีการกำหนดให้ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูวิชาการ โรงเรียนและครูที่ทำหน้าที่หัวหน้ากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งผู้บริหารซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้หลักสูตร และมีการแจ้งนโยบาย เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาให้บุคลากรในโรงเรียนได้ทราบ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การวางแผนการใช้หลักสูตรส่วนใหญ่ทุกโรงเรียนได้ปฏิบัติเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งโรงเรียนควรปฏิบัติ และดำเนินการขั้นตอนของการวางแผน เพื่อจะได้ให้บุคลากรภายในโรงเรียนได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน และผู้บริหารควรให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตร เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นที่หลากหลายและความต้องการของครูในการใช้หลักสูตร ซึ่งการวางแผนเป็นแนวทางที่ทำให้การใช้หลักสูตรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพดังที่ สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวว่า การทำงานทุกอย่างจะต้องมีการวางแผนซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายและทิศทางทำให้งานเป็นระเบียบ ผู้ปฏิบัติสามารถทราบเป้าหมาย และทิศทางได้ สามารถประเมินผลได้ว่างานนั้นสำเร็จตามที่วางแผนไว้หรือไม่

สำหรับการที่ผู้บริหารให้มีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรเข้ามาร่วมกันวางแผนการใช้หลักสูตร โดยเฉพาะครูผู้สอน เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตร เนื่องจากการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนนั้น บุคคลที่มีความสำคัญในการใช้หลักสูตร คือ ครูผู้สอน และผู้บริหารที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความชำนาญในการใช้หลักสูตร จึงจะทำหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาประสบความสำเร็จ ดังที่ สัจจอุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนเป็นขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ หรือการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ส่วนปัญหาที่พบคือ ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่เพียงพอเท่าที่ควร ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่ง

ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาทั้งสองประเด็นนี้เป็นปัญหาที่สำคัญมาก จึงทำให้การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ไม่มีการวางแผนเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาลingkunganในโรงเรียนหรือ ชุมชนเป็นการสอนหรือปฏิบัติที่ไม่ได้เน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งการที่เปิดโอกาสให้นักวิชาการในโรงเรียนได้ดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตรร่วมกัน เมื่อบุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ ความเข้าใจในการวางแผน ทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของละมัย จันตะยอด (2534) ที่พบว่า ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการวางแผนการใช้หลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารควรหาทางแก้ไข ซึ่งกรมวิชาการ (2521) ได้กล่าวไว้เมื่อมีการกำหนด คณะกรรมการในการวางแผนแล้วควรประชุมชี้แจงให้คณะครูทราบคือ จุดหมาย หลักการโครงสร้างของหลักสูตร ให้ครูได้ศึกษาหนังสือเรียนแผนการสอนคู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรให้เข้าใจทำการสอนให้สามารถปรับวิธีสอนให้เข้ากับท้องถิ่นได้ และการวัดผลประเมินผลจากสภาพที่แท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารควรจัดการประชุม อบรม เจริญปฏิบัติไม่ใช้การฟังการบรรยายอย่างเดียว พาไปดูสภาพที่แท้จริงของสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนและชุมชนที่จะต้องร่วมมือ ร่วมใจกันแก้ไข โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ ในด้านการวางแผนการใช้หลักสูตรโดยเฉพาะมาให้ความรู้ และโรงเรียนมีการนิเทศภายในตามแผนงานโครงการที่ได้วางแผนไว้ ซึ่งจะเป็นผลให้การใช้หลักสูตรกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ของหลักสูตรได้

การจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา บริเวณพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำแผนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา แต่ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการส่งเสริมสนับสนุนครูในการจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอน โดยการจัดประชุมชี้แจง ให้ความรู้ในการจัดทำ ผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารแสดงบทบาทในการช่วยเหลือครูทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังที่ สัจจิต อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ในการส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรโดยให้บริการวัสดุและสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครูสำหรับบทบาทของครูผู้สอนนั้น จากผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา แสดงถึงว่า การเตรียมตัวในการสอนของครูนั้นน้อยมาก เพราะการนำหลักสูตรไปใช้นั้น จะต้องแปลงตัวเอกสารหลักสูตรให้อยู่ในรูปของเอกสารในการแจกแจงรายละเอียดของหลักสูตรให้ชัดเจนพอที่จะนำไปปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตส่วนใหญ่เป็นพวกที่มี

อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป (จากผลการวิจัยนี้) ดังนั้นการทำแผนการสอนที่เคยทำมาอาจจะใช้แทนกันได้ โดยไม่ปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และคิดว่าเป็นสิ่งที่ทำกันมานานแล้ว ตอนจนมีความชำนาญแล้วในเรื่องที่สอน และครูผู้สอนไม่ได้สนใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียนที่แท้จริง สอนไปตามคู่มือครูและหนังสือที่ซื้อตามสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และอีกประเด็นหนึ่งก็คือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเรื่องการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา จึงทำให้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการจัดทำกำหนดการสอนและสิ่งแวดล้อมศึกษา แม้ว่าจะมีเอกสารสำหรับครูเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาก็ตาม ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ในการจัดการเรียนการสอนด้านการเตรียมการนั้นยังต้องการการปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการ โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมก่อนการจัดทำแผนการสอน เพื่อให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งการดำเนินงาน จัดทำแผนการสอนโดยการศึกษาหลักสูตรแม่บท กับเอกสารหลักสิ่งแวดล้อมศึกษา สอดคล้องกับแนวทางการจัดแผนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวไว้ว่า การจัดทำแผนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการนำการสอน สิ่งแวดล้อมศึกษามาสร้างเป็นแผนการเรียนการสอนย่อย ตามช่วงเวลาที่ใช้สอนในครั้งหนึ่ง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์ และสอดคล้อง กับสภาพสิ่งแวดล้อม หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารทุกระดับควรให้ความสนใจกับปัญหาที่ครูไม่ทำแผนการสอน ซึ่งควรมีการจัดการอบรมให้ความรู้ในการจัดทำแผนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ เชิญวิทยากรในกลุ่มโรงเรียนที่นำร่อง หรือประสานงานกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือจังหวัด เพื่อให้จัดส่งวิทยากรที่มีความรู้ในการจัดทำ อีกทั้งนำครูไปศึกษานอกสถานที่ในโรงเรียนนำร่องของแต่ละจังหวัดที่มีการจัดการเรียนการสอนดีเด่น ในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา และนิเทศติดตามผลอย่างใกล้ชิด จริงจังของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน

การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดบริการเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ครูในด้านตำรา วารสาร เอกสารทางวิชาการและครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้เอกสารประกอบหลักสูตรในการสอน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารและครูผู้สอนนั้นให้ความสำคัญต่อเอกสารประกอบหลักสูตรมาก เพราะเป็นเอกสารที่จะบอกแนวทางในการจัดการศึกษา และการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องศึกษาอย่างละเอียด เพื่อที่จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่จะต้องศึกษาอย่างละเอียด เพื่อที่จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังที่

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพนั้น บุคคลที่สำคัญยิ่งได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนจะต้องศึกษาเข้าใจในตัวหลักสูตรอย่างถ่องแท้ ต้องรู้จักวิธีการขยายหลักสูตรมาสู่ชั้นเรียนหรือมาสู่เด็ก โดยการนำประมวลการสอน โครงการสอน กำหนดการสอน แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบคู่มือการวัดผล ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างได้ผล เพราะครูผู้สอนนั้นได้มีโอกาสเตรียมตัวล่วงหน้า ดังนั้นในเรื่องเอกสารประกอบหลักสูตรทั้งที่เป็นเครื่องช่วยในการสอนของครูหรือเครื่องช่วยในการเรียนรู้นับว่าเป็นผลผลิตที่เป็นวัตถุนำทางผู้ใช้หลักสูตรและผู้เกี่ยวข้องไปสู่ผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการใช้หลักสูตรด้วยเช่นกัน ส่วนปัญหาที่พบคือ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรมีไม่เพียงพอ และครูผู้สอนขาดแหล่งค้นคว้าข้อมูล ขาดประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับข้อมูลทางสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยเห็นว่า ทางโรงเรียนควรติดต่อประสานงานโดยตรง ขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อุตสาหกรรมจังหวัด ป่าไม้ เกษตร สาธารณสุขปกครอง ตลอดจนหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ เพื่อขอเอกสารต่าง ๆ ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับท้องถิ่นของตน การเชิญบุคลากรในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรตลอดจนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น กำหนดการสอน แผนการสอน ใบความรู้ ใบงาน ชุดการสอน ซึ่งอาจจะจัดในกลุ่มโรงเรียน และรวบรวมเอกสารประกอบหลักสูตรไว้ที่ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน โดยมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้น้หลักสูตร

การเตรียมบุคลากรผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีการเตรียมบุคลากร โดยผู้บริหารให้ครูผู้สอนศึกษาเอกสาร ตำรา ฯลฯ ที่จัดหาให้ ผู้วิจัยเห็นว่าอาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะจากปัญหาที่พบ ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีภารกิจในการสอนมาก จึงทำให้ไม่มีเวลาในการศึกษา เอกสาร ตำรา ฯลฯ อีกทั้งครูผู้สอนไม่ได้เข้ารับการอบรมในโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ทำให้ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมศึกษา ดังนั้นโรงเรียนจึงควรดำเนินการวางแผนการเตรียมบุคลากรอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา ซึ่งวิธีการเตรียมนั้นอาจดำเนินการได้หลายวิธี ดังที่ สจ๊วต อุทราพันธ์ (2527) ได้เสนอ กิจกรรมการเตรียมบุคลากรไว้ เช่น การประชุมชี้แจง การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทางเอกสาร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจจัดทำในโรงเรียน, กลุ่มโรงเรียน หรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ส่วนการจัดครูเข้าสอนนั้น จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารไม่ได้กำหนดคุณลักษณะของครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษา เพราะครูประถมศึกษาเกือบทุกคนจะต้องสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เนื่องจากในการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษานั้นถือว่าครูทุกคนจะต้องสามารถสอนได้ทุกวิชา โรงเรียนจึงไม่ได้เน้นความสำคัญของการจัดครูเข้าสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ดังนั้นครูผู้สอนจึงสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่เรียนมา และจากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของการจัดครูเข้าสอนนั้น คือครูผู้สอนไม่ผ่านการอบรมในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวนครูไม่เพียงพอ จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า โรงเรียนควรจัดอบรมให้แก่ครูในโรงเรียนของตัวเองอย่างเร่งด่วน เพราะอาจทำให้การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษานั้นไม่บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรทำให้เกิดการสูญเปล่าทางการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนควรจัดการอบรมระยะสั้น และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ขึ้นในโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียน เพราะเรื่องสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องร่วมมือกันไ้กันทุกฝ่าย และเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษานั้น เป็นวิทยาการที่ทุกฝ่ายเริ่มเห็นความสำคัญอย่างจริงจัง เมื่อไม่นานมานี้ ดังนั้นครูผู้สอนส่วนใหญ่ จึงไม่ได้เรียนมา และมีความคิดที่ไม่ถูกต้อง ครบถ้วน การตระหนักถึงปัญหาไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นจึงต้องให้ การอบรมครูเพื่อให้ครูนำความรู้ความเข้าใจในหลักการ และจุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา มาใช้ในการเตรียมการสำหรับกระบวนการเรียนการสอนด้วย ที่สำคัญคือ การสอนควรเน้นในการเข้ามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมโดยการประยุกต์ทั้งกิจกรรมและขอบเขตของกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนั้นในการให้ครูเข้ารับการอบรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังที่ ภิญโญ สาร (2516) ได้กล่าวถึงการอบรมไม่ว่า ครูหรือบุคลากรของโรงเรียน แม้จะมีความสามารถดีแต่เพียงใดก็ตาม ถ้าเวลาผ่านไปนาน ๆ บรรดาความรู้ ความชำนาญ ย่อมอ่อนลงไปเป็นธรรมดา การให้ครูหรือบุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเป็นสิ่งจำเป็น น่าสนับสนุนทุกวิถีทาง เพื่อพัฒนาครูให้เข้มแข็งทันสมัย และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดสถานที่สภาพแวดล้อม และบรรยากาศในชั้นเรียนจากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน มีการจัดสถานที่สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียน ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ในการเรียนการสอนปัจจุบันผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการใช้หลักสูตรให้ความสำคัญด้านการจัดสถานที่ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นสิ่งที่เหมาะสม และควรปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ สุมิตร คุณานุกร (2518) กล่าวว่า การจัดปัจจัยต่าง ๆ ที่มาเสริมการเรียนการสอนนั้นเป็นส่วนช่วยให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งต้องสอนเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษานั้นได้ดำเนินการจัดอาคารสถานที่สภาพทั่วไป และตกแต่งห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

จัดป้ายนิเทศ แผ่นภาพโฆษณาตามจุดต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่งเสริมครูจัดตกแต่งห้องเรียนให้มีสภาพเป็นห้องเรียนธรรมชาติ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) กล่าวไว้ว่า การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน เพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นเปรียบเสมือนครูที่พูดไม่ได้ แต่มีบทบาทอย่างลึกซึ้ง ในการเสริมสร้างความคิดและเชื้อให้นักเรียนพัฒนาได้เต็มความรู้ความสามารถ กล่อมเกลาจิตใจให้เป็นคนละเอียดอ่อน รักธรรมชาติ-รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการสนับสนุน และประกาศเกียรติคุณ ให้กับโรงเรียนที่จัดสภาพแวดล้อม และห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยมีเกณฑ์มาตรฐานในความสะอาดการจัดสภาพแวดล้อม มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ซึ่งอาจจัดทำได้โดยสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือจังหวัดเป็นผู้จัด จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระตือรือร้น ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

การจัดสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้จัดบริการจัดหาสื่อให้ตรงกับความต้องการของครู และครูผู้สอนส่วนใหญ่จะได้รับการบริการสื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปที่ได้รับจัดสรรโดยเงินงบประมาณ และครูมีหลักเกณฑ์ในการกำหนดสื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา แต่ปัญหาที่พบคือ จำนวนสื่อไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนและครูผู้สอน อีกทั้งงบประมาณในการดำเนินการไม่พอเพียง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัย ของอรพร ยามโสภา (2531) ที่พบว่า งบประมาณจัดหาบริการจัดอุปกรณ์ในการผลิตสื่อไม่เพียงพอ ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ ซึ่งกรมวิชาการ (2534) เสนอว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูผู้สอน หรือครูวิชาการโรงเรียนผลิตสื่อการสอนขึ้นให้เอง โดยจัดทำให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร กับสภาพของท้องถิ่นและ ผู้เรียน จะช่วยทำให้ครูมีสื่อการสอนที่เหมาะสม และยังช่วยลดปัญหาการขาดแคลนสื่อการสอนอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนควรเชิญวิทยากรจากท้องถิ่น หรือครูผู้สอนที่มีความรู้ความชำนาญ ในการผลิตสื่อมาสาธิตให้ครู ผู้สอนได้เห็นขั้นตอนในการผลิต และได้ลงมือผลิตสื่อด้วยตนเอง พร้อมทั้งสนับสนุนให้ครูผู้สอนใช้สื่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม จากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ผู้เรียนของจริง สถานการณ์จริง รองลงไปคือ ภาพหรือสถานการณ์จำลอง ดังที่ วินัย วีระวัฒนานนท์, (2529) ได้กล่าวว่า การจัดสื่อการเรียนการสอนสำหรับสิ่งแวดล้อมศึกษาให้โรงเรียนสามารถดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา เนื่องจากในการสอนให้เกิดค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมนี้ ผู้เรียนจะต้องได้รับความรู้อันเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ โดยได้รับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ อันเป็นการให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงสร้างทางสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและผลกระทบต่อสิ่งที่มีชีวิต จะ

เห็นได้ว่าการให้ความรู้ของสิ่งแวดล้อม สำหรับเด็กวัยนี้ สื่อการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนนั่นเอง

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ การใช้หลักสูตร โดยชี้แจงในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน, ทางหอกระจายข่าว และวารสาร โรงเรียน และดำเนินการโดยการแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อมในท้องถิ่น การจัดนิทรรศการเผยแพร่ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมกับชุมชน และการจัดทำเอกสารสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัย เห็นว่า เป็นวิธีการที่ดี เพราะการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรจะเป็นการชี้แจงทำความเข้าใจ อันดีระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน ดังที่ อารง บัวศรี (2532) ได้กล่าวไว้ว่า การประชาสัมพันธ์ อาจทำได้หลายรูปแบบเช่น การออกเอกสารสิ่งพิมพ์ การให้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้การประชุมการสัมมนาก็อาจนำมาใช้ได้ ในโอกาสอันควร การที่จะเลือกใช้การประชาสัมพันธ์อย่างไรแก่ผู้ใด เป็นจำนวนกี่ครั้ง เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาตามโอกาส และผู้วิจัยเห็นว่าการประชาสัมพันธ์หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวข้อง สิ่งแวดล้อมศึกษานี้เป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะในการเรียนการสอนนั้นจะนำปัญหาล้างแวดล้อมที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น ซึ่งผู้เรียนไปสำรวจ และศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาในท้องถิ่นแล้ว คิดวิเคราะห์ทางเลือกแล้วลงมือปฏิบัติการแก้ไขและพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตน อย่างถูกต้องต่อสภาพแวดล้อม ดังนั้นการประชาสัมพันธ์หลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่โรงเรียนควรปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ปกครองและประชาชน ในท้องถิ่นได้รู้ถึงแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม ศึกษาเพื่อให้เกิดความร่วมมือกับโรงเรียนในการร่วมกันช่วยกันแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อมในท้องถิ่นของตน

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในส่วนที่เกี่ยวข้องสิ่งแวดล้อม ศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยผู้บริหาร กำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับเนื้อหา และผู้ปกครอง เอกชน มีส่วนร่วมในการ สนับสนุนแต่งตั้งคณะทำงานและกิจกรรมที่จัดนั้นคือ จัดนิทรรศการในวันสำคัญที่เกี่ยวข้อง สิ่งแวดล้อม, จัดตั้งชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, จัดประกวดความสะอาดห้องเรียน ผู้วิจัยเห็นว่าการที่ผู้บริหารและครูผู้สอน เห็นความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นเป็นสิ่งที่ดี และควร กระทำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษานั้นไม่ใช่เพียงแต่ให้นักเรียน ท่องจำในปัญหาต่าง ๆ แต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมจะต้องนำหลักสูตร และภารกิจของโรงเรียน และสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมของแต่ละพื้นที่มาจัดให้สอดคล้องกัน จึงจะเป็นผลดีต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการ

การประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรพิจารณาร่วมกับ ชุมชนในการจัดทำแผนหรือทางเลือกในการดำเนินงานแต่ละปีการศึกษาทั้งที่ต้องเลือกจากปัญหา ความต้องการที่ได้ลำดับแล้วของแต่ละพื้นที่และต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ด้วย ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงเป็นส่วนที่ช่วยให้การจัดการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับสมิตร คุณานุกร (2523) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการเรียนการสอน ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนด้วย ถึงแม้ว่ากิจกรรมเสริม หลักสูตรจะมีความสำคัญมากก็ตาม โรงเรียนจะจัดกิจกรรมได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ ความพร้อมและความสามารถด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่วนปัญหาที่พบจากการวิจัยนั้นคือ ขาดงบประมาณในการจัดทำ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับครูในโรงเรียนจัดกิจกรรม การกุศลเพื่อขอความร่วมมือจากประชาชน หรือ ภาคเอกชน เพื่อจะเป็นทุนทรัพย์ในการจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยแจ้งรายละเอียดในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ดำเนินไปด้วยดี

การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับสิ่งแวดล้อมศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการนิเทศติดตามผล โดยการประชุม ชี้แจงให้บุคลากรในโรงเรียนเห็นความสำคัญและยอมรับการนิเทศ และครูมีความต้องการทาง การนิเทศในการใช้สื่อ , เนื้อหาสิ่งแวดล้อมและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า โรงเรียนได้ดำเนินการนิเทศติดตามผลในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี โดย ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการนิเทศติดตามผล ความจำเป็นในการนิเทศ และความต้องการทาง การนิเทศของครูเพราะการนำหลักสูตรไปใช้ต้องมีการนิเทศติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครู สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะปัจจุบันในการเรียนการสอนได้นำ เทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษามากขึ้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องได้รับการนิเทศ แนะนำให้คำปรึกษา เพื่อจะได้สามารถปรับปรุงการเรียนการสอน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังที่วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2535) กล่าวไว้ว่า การนิเทศติดตามผลเป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือกัน ระหว่าง ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน การจัดการนิเทศและ ติดตามผลการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จได้ คือ โรงเรียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ในการนิเทศติดตามผล เพื่อให้การดำเนินเป็นไปตามหลักของการนิเทศ ที่จะต้องทำงานร่วมกัน

ระหว่าง ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ เพื่อให้มีการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทุกโรงเรียนจะมีความต้องการทางกรณีที่แตกต่างกันออกเป็น แต่ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเกิดจากสภาพปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมศึกษาให้ดีที่สุด และผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบ คือ ขาดการนิเทศติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณวิไล พันธุ์สีดา (2532) กล่าวไว้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาไม่ได้รับการนิเทศอย่างต่อเนื่องจากศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษานิเทศก์จังหวัด ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียนมีเวลาไม่เพียงพอ ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหานี้ควรจะร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยเร่งด่วน ซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อให้ผู้นิเทศสามารถนิเทศการจัดการเรียนการสอนในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศสิ่งแวดล้อมศึกษา จำเป็นต้องใช้ทักษะกระบวนการและเทคนิคการนิเทศหลาย ๆ วิธีการ จึงจะมีประสิทธิภาพ และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติการนิเทศสิ่งแวดล้อมศึกษา คือ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศเกิดเจตคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ปรับปรุงแก้ไขทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่ความคงอยู่ในสภาพที่ดีขึ้น ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยที่เราได้รับประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้น ดังนั้นการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรจะทำให้ทราบปัญหา และความต้องการของครูเพื่อจะนำมาปรับปรุงการใช้หลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษานิเทศก์ควรจัดปฏิทินการนิเทศให้เห็นเป็นระยะและเด่นชัด พร้อมแจ้งให้ทุกโรงเรียนในสังกัดทราบ และผู้บริหารควรให้ความสนใจ และปฏิบัติงานด้านการนิเทศติดตามผล เป็นประจำเพื่อจะส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน และหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

การเตรียมการสอน ส่วนใหญ่มีการเตรียมการสอนโดยการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรอย่างละเอียด มีการกำหนดจุดประสงค์ / เนื้อหา / วิธีสอน / สื่อการเรียนการสอน และศึกษาถึงขอบข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่า การเตรียมการสอนของครูผู้สอนนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ในการเตรียมการสอนนั้นครูปฏิบัติเพียงศึกษาเอกสารหลักสูตร และเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาเท่านั้นยังไม่เพียงพอ จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนเพราะการเตรียมการสอนนั้นจะต้องมีการเตรียมในเรื่องอื่น ๆ อีก ดังที่สุวัฒน์ ทุทธเมธา (2523) ได้กล่าวถึง การเตรียมการสอนว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสอน เพราะการเตรียมการสอน ก็คือ การจัดวางแผนการสอน

แนวการสอนหรือโครงการสอน อันประกอบด้วย การกำหนดจุดประสงค์การจัดเนื้อหา กิจกรรม ประสิทธิภาพต่าง ๆ สื่อการเรียนการสอน วิธีสอน กระบวนการเรียนรู้กลวิธีต่าง ๆ และวิธีการ ประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และในการเตรียมการสอน นั้นจะเป็นการวางแผนการสอนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการสอนในครั้งนั้น ๆ แต่จากผลการวิจัย ครูผู้สอนยังไม่ได้เตรียมการสอนในลักษณะนี้ เนื่องจากประสบปัญหาว่าไม่สามารถเตรียมการ สอนได้เต็มที่เพราะต้องสอนหลายวิชา และจากข้อมูลการวิจัยยังพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นครู ประจำชั้นต้องสอนทุกวิชา จึงน่าจะเป็นสาเหตุที่จะทำให้ครูไม่สามารถเตรียมการสอนได้สมบูรณ์ ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการสอน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอนนั้น จะช่วยให้ครูเตรียมการสอนได้รอบคอบรัดกุมขึ้น จากความสำคัญของการเตรียมการสอนผู้วิจัย เห็นว่าควรจะมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างครูผู้สอนวิชาหรือชั้นเดียวกันดำเนินการจัดทำแผนการสอนร่วมกัน ในระหว่างปิดภาคเรียน ตลอดปีการศึกษาหรืออาจจะทยอยทำเป็นราย ภาคเรียนก็ได้ โดยบุคคลสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินการในส่วนนี้เกิดขึ้นได้ ก็คือ ผู้บริหาร โรงเรียนซึ่งจะต้องริเริ่มให้มีการจัดทำ รวมทั้งให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ ขวัญและกำลังใจ เพื่อให้การปฏิบัติประสบผลสำเร็จที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่จะทำให้การจัด การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาเกิดประสิทธิภาพ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษานั้น ให้นักเรียน ปฏิบัติกิจกรรมด้วยกระบวนการกลุ่ม ใช้วิธีการสอนหลาย ๆ วิธี และให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจาก สถานที่จริง และใช้วิธีการสอนแบบอภิปราย, การสอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา บริเวณ พัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งประกอบด้วย 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา นั้น ได้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่จะต้องให้นักเรียนได้รับทราบ ได้เห็นและ ได้สัมผัสจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่จะแก้ไขปัญหาสีเขียวในท้องถิ่นร่วมกับชุมชน ไม่ใช่สอนแต่บนกระดาน และครูมีบทบาทเพียงผู้เดียว ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับสำนักงาน คณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ที่มีจุดเน้น ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตร 2 ประการ คือ การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการจัด การเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ครูผู้สอนต้องนำหลักสูตร และภารกิจของโรงเรียน และสภาพการที่เป็นปัญหาความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม แต่ละพื้นที่มา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกันและควรจัดในลักษณะบูรณาการ ทั้งบูรณาการใน

กลุ่มประสบการณ์เดียวกัน และกลุ่มประสบการณ์อื่น ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษานั้น ควรสร้างความตระหนัก ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียนมากกว่าการเรียนที่มุ่งความรู้ ความจำ ส่วนเทคนิควิธีสอนนั้น ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้การอภิปราย ในการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าครูผู้สอนมีการพัฒนาเทคนิควิธีสอน ไม่ใช่สอนแต่เพียงบรรยายอย่างเดียว และมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนทำงาน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ที่หลากหลาย และเป็นการปลูกฝังให้นักเรียน เกิดค่านิยมที่ถูกต้องทางสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งวิธีการสอนแบบอภิปรายนั้นวารภรณ์ คุณาลัย (2535) ได้กล่าวว่า วิธีสอนแบบอภิปรายเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้นำเรื่องราวต่าง ๆ มาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในบางครั้งอาจมีการซักถามหรือช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน และผู้สอนจะเป็นเพียงผู้คอยแนะนำดูแล หรืออาจเป็นผู้นำปัญหามาให้ผู้เรียนช่วยแก้ไขและช่วยฝึกฝนให้รู้จักคิด รู้จักฟัง รู้จักปฏิบัติ ผู้สอนควรมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก อันเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังประชาธิปไตย โดยสอนให้เป็นคนมีเหตุมีผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ครูควรใช้วิธีอภิปรายในชั้นเรียน ซึ่งเหมาะสมกว่าการบรรยายและการให้นักเรียนได้มีโอกาสออกไปศึกษาชุมชน จะช่วยส่งเสริมการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาได้ดี ดังนั้นในการเรียนการสอนนั้นครูต้องใช้วิธีผสมผสานความรู้เข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถมองเห็นภาพรวมของสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็ก ควรเน้นการสร้างความสัมพันธ์ด้านความรู้ต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนของเด็กเองด้วย การเน้นคือกิจกรรมภาคปฏิบัติและการได้รับประสบการณ์ตรงเป็นสำคัญ

กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด บริเวณพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา กิจกรรมที่ครูผู้สอนจัดให้กับนักเรียนคือ การแข่งขันตอบปัญหา การจัดทำป้ายรณรงค์ข้อคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การปลูกป่าในโรงเรียนและชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่า ครูผู้สอนนั้นได้เห็นความสำคัญของกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนมากขึ้น เพราะกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์อันหลากหลายและเกิดความคิดในการที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน รูปแบบการจัดกิจกรรมมุ่งที่จะส่งเสริมพัฒนานักเรียนเป็นสำคัญต้องคำนึงความสามารถความต้องการ

ของนักเรียน การจัดกิจกรรมควรมีความสำคัญเท่าเทียมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สถานศึกษาพยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดกิจกรรมเสริมของครูผู้สอนนั้นได้จัดอย่างหลากหลาย และเน้นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม จัดปลายภาคเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของมหาศาลของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่ต้องช่วยกันรณรงค์รักษาไว้

การวัดและประเมินผลการเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการวัดและประเมินผลการเรียน โดยใช้วิธีการวัดหลาย ๆ วิธีประกอบกัน, วัดและประเมินผลในคุณลักษณะที่พึงประสงค์, ในการวัดผลประเมินผลมุ่งเน้นการสังเกต, การฟังนักเรียน ผลงานนักเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า การวัดผลประเมินผลของครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นการทดสอบด้วยข้อเขียนแต่เพียงอย่างเดียว เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษานั้นไม่ได้เน้นที่การท่องจำ แต่เน้นการปฏิบัติเพื่อที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมนั้นดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) กล่าวว่า การวัดและประเมินที่ตีมุ่งเน้นการสังเกตการฟังนักเรียน ผลงานของนักเรียน และควรควรให้การแสดงออกของนักเรียน และผลงานมานำเสนอว่านักเรียนทำงานประเภทใดได้แล้วงานนั้นต้องใช้ความสามารถด้านใด และควรหลีกเลี่ยงการทดสอบที่ใช้กระดาษดินสอให้มากที่สุด ควรใช้สภาพงานและผลงานที่นักเรียนผลิต เป็นเครื่องแสดงผลงานความสามารถ ผลสำเร็จของนักเรียนเพื่อเน้นย้ำ การลงมือปฏิบัติจริงของนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะแก่หน่วยงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยสรุปดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอ

1. ควรจัดให้มีการประชุม อบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเฉพาะการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้โรงเรียนทุกโรงเรียนในสังกัด สามารถนำไปเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติได้
2. ควรจัดทำโครงการพัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในบริเวณพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
3. ควรจัดอบรมเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ ให้ครูผู้ให้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา
4. ควรมีการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ตลอดจนการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างครูผู้สอนในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
2. ส่งเสริมสนับสนุน ให้ครูผู้สอนมีการจัดทำกำหนดการสอน, แผนการสอนและเอกสารประกอบหลักสูตร พร้อมทั้งมีการปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งค้นคว้าของครูและนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบริการ การผลิตสื่อ การเรียนการสอน โดยเน้นการใช้วัสดุในท้องถิ่น โดยประสานการปฏิบัติร่วมกัน กับศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน
4. ควรให้ความสำคัญ และดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน โดยอยู่ในรูปของการแต่งตั้งคณะกรรมการมารับผิดชอบ การดำเนินการนิเทศภายใน เพื่อจะแก้ปัญหา และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

1. ครูควรพัฒนาตนเองโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา หรือมีโอกาสเข้ารับการอบรมในการจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา
2. ครูควรเน้นการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยให้นักเรียนมีโอกาสออกไปศึกษาชุมชนของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาระยะยาวที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา บริเวณพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
2. ควรมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัด บริเวณพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
3. ควรมีการศึกษาคำแนะนำหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ